”ona mi pierwsza pokazała księżyc i pierwszy śnieg na świerkach”

26 maja Dzień Matki

Prawie w każdej religii i mitologii pojawiają się postaci matek. Motyw matki jest stary i powszechny w literaturze. Postać matki pozostaje symbolem dzieciństwa, miłości, bezpieczeństwa, rodzinnego domu. Bycie matką natomiast najczęściej łączy się z jednoczesnym przeżywaniem radości i doświadczaniem cierpień, troskami, wielkimi nadziejami związanymi z dziećmi, ale też niepokojami o ich los. Matka miewa też w literaturze bardzo szerokie znaczenie, przede wszystkim jest matką-ojczyzną, w naszym piśmiennictwie matką Polką, która wszystko oddaje ojczyźnie, cierpi, bowiem jej dzieci giną za kraj. Samotnej (z różnych przyczyn: śmierci męża, rozwodu, czy własnego wyboru) matce współczesna literatura, także feministyczna, poświęca sporo uwagi.

„Powrót Persefony” – Frederic Leighton (1891)

MITOLOGIA **- mit o Demeter i Korze** – Demeter, grecka bogini urodzaju, z tęsknoty za porwaną przez Hadesa córką uśmierciła całą przyrodę. Kiedy jednak kora powróciła do matki na ziemi zawitała wiosna. *Niobe* - symbol matczynego cierpienia – była zbyt dumna ze swego potomstwa, dlatego zazdrosna Latona wymordowała wszystkie jej dzieci, a rozpaczającą Niobe Zeus zamienił w kamień. *Jokasta* - matka i żona Edypa, którego poślubiła nie rozpoznając w nim syna, w związku z klątwą ciążącą nad rodem Labdakidów. Gdy poznała prawdę, powiesiła się.

"Adam i Ewa", Tycjan, ok. 1550, Muzeum Prado (Madryt)

BIBLIA - matką wszystkich żyjących nazywana jest Ewa (z hebrajskiego Hawwah – życie)– pierwsza kobieta, stworzona, by dodać ducha Adamowi, któremu przykrzyło się w raju ziemskim. Matka Kaina, Abla i Seta.
W *Nowym Testamencie* możemy odnaleźć motyw matki radosnej – Maryi podczas zwiastowania i matki cierpiącej – Maryi obecnej na Golgocie podczas ukrzyżowania i śmierci Chrystusa

BOGURODZICA - autor przedstawia matkę Chrystusa jako błogosławioną wybrankę Boga. Jest ona jednak bliska ludziom i pośredniczy między nimi a Bogiem.

„Bogurodzica”, Józef Brandt, 1909,Muzeum Narodowe we Wrocławiu

TREN XIX („Sen”) - Jana Kochanowski opisał w nim swój sen, w którym ukazała mu się jego zmarła matka z Urszulką, jego córką na ręku. Przyszła do niego aby ukoić jego serce i ulżyć w cierpieniu. We śnie powiedziała mu, że jego córeczka zaznaje już wiecznego szczęścia w niebie i modli się za nich, a przez tak wczesną śmierć uniknęła wielu trosk, bólu i smutku, które towarzyszą każdemu człowiekowi. Twierdzi, że dzięki tak wczesnemu odejściu Urszulka od razu trafiła do nieba i nie musiała zmagać się w życiu z różnymi trudnościami losu, co niektórym uniemożliwia trafienie do raju. Zmarła matka daje swemu synowi mądre rady na kolejne dni jego życia. Uważa również, że człowiek bardziej pamięta o krzywdzie jakiej doznał niż o szczęściu, jakie go spotkało. Mówi, że czas jest najlepszym lekarstwem a człowiek powinien być gotowy na różne sytuacje i przyjmować je z pokorą. Matka w tym utworze przedstawiona jest jako pocieszycielka przychodząca do swego syna we śnie aby pomóc mu w potrzebie.

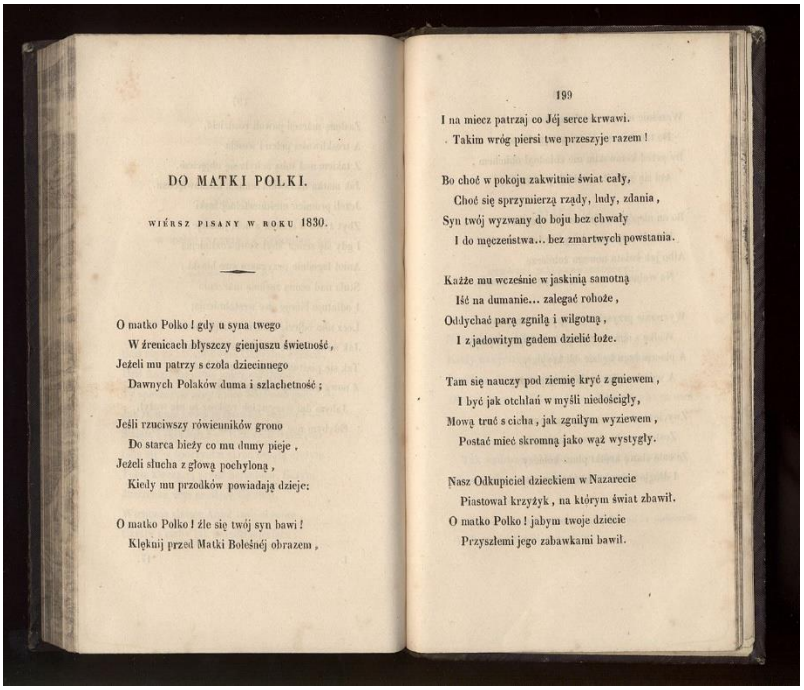

DO MATKI POLKI.

WIERSZ PISANY W ROKU 1830.

O matko Polko! gdy u syna twego
W źrenicach błyszczy gienjuszu świetność,
Jeżeli mu patrzy s czoła dziecinnego
Dawnych Polaków duma i szlachetność;

Jeśli rzuciwszy rówieuników grono
Do starca bieży co mu dumy pieje,
Jeżeli słucha z głową pochyloną,
Kiedy mu przodków powiadają dzieje:

O matko Polko! źle się twój syn bawi!
Klękuij przed Matki Bolesnéj obrazem,

199

I na miecz patrzaj co Jéj serce krwawi.
Takim wróg piersi twe przeszyje razem!

Bo choć w pokoju zakwitnie świat cały,
Choć się sprzymierzą rządy, ludy, zdania,
Syn twój wyzwany do boju bez chwały
I do męczeństwa... bez zmartwych powstania.

Każże mu wcześnie w jaskinią samotną
Iść na dumanie... zalegać rohoże,
Oddychać parą zgniłą i wilgotną,
I z jadowitym gadem dzielić łoże.

Tam się nauczy pod ziemię kryć z gniewem,
I być jak otchłań w myśli niedościgły,
Mową truć s cicha, jak zgniłym wyziewem,
Postać mieć skromną jako wąż wystygły.

Nasz Odkupiciel dzieckiem w Nazarecie
Piastował krzyżyk, na którym świat zbawił.
O matko Polko! jabym twoje dziecie
Przyszłemi jego zabawkami bawił.

Fragment utworu- źródło Wikipedia

DO MATKI POLKI - Adam Mickiewicz swój wiersz kieruje do polskich matek. Twierdzi, że niewola w kraju powoduje, że dzieci od małego powinny być przyzwyczajane do bólu, pracy i wczesnej, męczeńskiej śmierci. Szczególnie trudna jest rola matki, która musi wskazywać nie piękno, a okrucieństwo świata. Musi uczyć pogardy, a nie miłości.

„Salomea Bécu”, Bonawentura Klembowski, ok. 1820 roku

DO MATKI - J. Słowacki swojej matce poświęcił wiele wierszy. W wierszu „Do matki - *”Zadrży Ci nieraz serce…”* pisze, że matce czasem trudno zrozumieć decyzję własnego dziecka, ale i tak, nigdy nie przestaje go kochać. W utworze tłumaczy, dlaczego nie może wrócić do kraju i prosi matkę o wybaczenie.

ELEGIA O... CHŁOPCU POLSKIM Krzysztofa Kamila Baczyńskiego to liryczna wypowiedź matki do syna, który został zmuszony do walki za ojczyznę. Słowa swoje wypowiada bardzo czule (syneczku), lamentując nad losem dziecka. Tytułowy chłopiec polski nie ma imienia, jest nim więc każdy młody człowiek, który walczył za ojczyznę i za nią umarł. Podobnie matka – to matka każdego konkretnego żołnierza, każdego walczącego i każdego zmarłego. To matka symbolizująca wszystkie matki wojennego okresu, zmuszone go grzebania własnych dzieci i płakania nad ich ciałami.

SPOTKANIE Z MATKĄ- Konstanty Ildefons Gałczyński twierdzi, że matka jest pierwszą i najważniejszą nauczycielką dla swojego dziecka. Przekazuje wiedzę o najważniejszych prawach rządzących światem. Gdy matki zabraknie, przypominają ją rzeczy codzienne, małe cuda przyrody, ponieważ jak pisze poeta:

”ona mi pierwsza pokazała księżyc
i pierwszy śnieg na świerkach”

MATKA ODCHODZI - Tadeusz Różewicz główną bohaterką swego zbioru wierszy, fragmentów prozy, dziennika, wspomnień braci autora czyni swoją matkę. Matka jest głównym motywem tej książki, skłaniającym do refleksji o początku i końcu istnienia, o dzieciństwie i śmierci. Matka symbolizuje pełnię, w jakiej zamyka się ludzkie życie.

MATKA DLA WSZYSTKICH Jana Twarowskiego - podmiotem lirycznym utworu jest Matka Boża, która zwraca się do adresata zbiorowego. Obok świętego Piotra pilnującego bramy, świętego Mikołaja, który „*klei anioła na gwiazdkę*”, Agnieszki, orzącego Izydora, świętego Rocha opiekującego się zwierzętami, Matka Boża wykonuje swoje codzienne obowiązki. Nie jest związana emocjonalnie tylko ze swoim Boskim Synem, ale także czuje się odpowiedzialna za każdego człowieka. Nie może oddać się jednemu zajęciu, musi „mieć czas na wszystko i dla wszystkich”. Naturalność Maryi i zaakcentowane ludzkie oblicze (desakralizacja), sprawiają, że zmniejsza się dystans pomiędzy tym, co w niebie i tym, co na ziemi.

Znani o matce…

Jest na świecie piękna istota, u której jesteśmy wiecznymi dłużnikami- matka.

M. Ostrowski

Dom to wcale nie są ściany i sufity i podłogi, ale ręce naszej mamy.

Anna Kamieńska

Nieludzkie piękno mistrzów a tu zwykła matka jej nos okulary i pacierz
na stole moczopędna
pietruszka z selerem sałatka
i bardzo ludzka miłość.

Jan Twardowski

Bóg nie może być wszędzie, dlatego wynalazł matkę.

Matthew Arnold

Jeżeli Bóg posiada swój ołtarz w sercu matki, to ma swą świątynię w całym domu.

Johann Michael Sailer

Ludzie to zawsze dzieci swoich matek. Bez matki nie ma poety, nie ma bohatera.

Maksym Gorki

Przeklęty, kto zasmuca matkę swoją!

ks. Piotr Skarga

Wykorzystano m. in.:

- Élisabeth Badinter, *Historia miłości macierzyńskiej*, Oficyna Wydawnicza Volumen: Liga Republikańska, Warszawa 1998
- Grażyna Szewczyk, *Postać matki w niemieckiej i polskiej literaturze XIX i XX wieku*, Wydawnictwo UŚ, Katowice 1995
- Monika Brzóstowicz-Klajn, *Wizerunek rodziny w polskiej prozie współczesnej*, Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Literacka, Poznań 1998
- Maria Bogucka, *Białogłowa w dawnej Polsce*, Wydawnictwo Trio, Warszawa 1998
- Maria Bogucka, *Gorsza płeć: kobieta w dziejach Europy od antyku po wiek XXI*, Wydawnictwo Trio, Warszawa 2005
- Antoni Gąsiorowski, *Kobieta w kulturze średniowiecznej Europy*, Wydawnictwo PTPN, Poznań 1999
- Mazurek Dorota, *Kobieta w literaturze i kulturze*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2004
- https://www.starozytnosc.info/mit-o-demeter-i-korze/
- https://biblia.wiara.pl/doc/422607.Adam-i-Ewa
- www.wikipedia.pl